

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Güvenlik Bilimleri Dergisi, Kasım 2025, Cilt:14, Sayı:2, 1-29

doi: 10.28956/gbd.1787689

Gendarmerie and Coast Guard Academy

Institute of Security Sciences

Journal of Security Sciences, Kasım 2025, Volume:14, Issue:2, 1-29

doi:10.28956/gbd.1787689

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Research Article

Ortak Öteki Algısı Çerçevesinde Türkiye-Rusya İlişkilerinin Dönüşümü (2000-2025)

The Transformation of Türkiye-Russia Relations within the Framework of the Common Other Perception (2000-2025)

Yazar(lar) / Writer(s)

Kürşad GÜÇ Dr. Öğr.Üyesi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Türkiye, kursad.guc@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2007-9580

Bilgilendirme / Acknowledgement:

-Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

-Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.

-Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 20.09.2025

Makale Kabul Tarihi / Accepted : 02.12.2025

Atıf Bilgisi / Citation:

Güç K., (2025). Ortak Öteki Algısı Çerçevesinde Türkiye-Rusya İlişkilerinin Dönüşümü (2000-2025), *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 14(2), ss 1-29. doi:10.28956/gbd.1787689

ORTAK ÖTEKİ ALGISI ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE-RUSYA İLİŞKİLERİNİN DÖNÜŞÜMÜ (2000-2025)

Öz

Bu çalışma, Türkiye-Rusya ilişkilerinin 2000-2025 dönemindeki dönüşümünü, Batı'nın iki ülke açısından "ortak öteki" olarak inşa edilmesi çerçevesinde analiz etmektedir. Geleneksel olarak jeopolitik rekabet, enerji bağımlılığı ve bölgesel çatışmalar üzerinden açıklanan Türkiye-Rusya ilişkileri, 2010'ların ortasından itibaren kimliksel ve söylemsel faktörlerle yeni bir boyut kazanmıştır. Çalışma, bu dönüşümü anlamak için inşacılık, ontolojik güvenlik ve güvenlikleştirme kuramlarını bütünleştirici bir teorik çerçeve olarak kullanmaktadır. İnşacılık, ötekinin kimlik inşasındaki rolünü; ontolojik güvenlik, bu ötekinin sürekliliğinin neden vazgeçilmez olduğunu; güvenlikleştirme ise söylemler aracılığıyla Batı'nın nasıl varoluşsal tehdit olarak sunulduğunu açıklamaktadır. Üç dönem üzerinden yapılan karşılaştırmalı analiz, 2000-2010 yıllarında pragmatik yakınlaşma ve enerji merkezli iş birliğinin öne çıktığı bir dönemde Batı'ya dair güvensizliğin temellerinin atıldığını; 2011-2016 döneminde Arap Baharı, Ukrayna krizi ve 15 Temmuz darbe girişimi gibi gelişmelerle Batı'ya yönelik ötekileştirici söylemlerin güçlendiğini; 2016 sonrasında ise bu söylemlerin kurumsallaşarak seçici ve esnek bir iş birliğine dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Çalışmanın bulguları, ABD'nin her iki ülke açısından süreç içerisinde ortak bir öteki olarak algılandığını göstermektedir. Böylece ortak öteki algısı, ikili ilişkilerin kırılğan pragmatizmden yapısal bir yakınlaşmaya evrilmesinde belirleyici bir faktör hâline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Rusya, Batı, Öteki, İnşacılık, Ontolojik Güvenlik, Güvenlikleştirme

THE TRANSFORMATION OF TURKIYE-RUSSIA RELATIONS WITHIN THE FRAMEWORK OF THE COMMON OTHER PERCEPTION (2000-2025)

Abstract

This study analyzes the transformation of Türkiye-Russia relations between 2000 and 2025 within the framework of constructing the West as a "common other" for both countries. Traditionally explained through geopolitical rivalry, energy dependence, and regional conflicts, Türkiye-Russia relations have, since the mid-2010s, acquired a new dimension shaped by identity and discursive factors. To understand this transformation, the study employs constructivism, ontological security, and securitization as an integrated theoretical framework. Constructivism highlights the role of the "other" in identity formation; ontological security explains why the continuity of this other is indispensable; and securitization demonstrates how the West has been discursively presented as an existential threat. The comparative analysis across three periods reveals that in 2000-2010, while pragmatic rapprochement and energy-centered cooperation dominated, the foundations of distrust toward the West were laid; during 2011–2016, developments such as the Arab Spring, the Ukraine crisis, and the July 15 coup attempt strengthened discourses of othering against the West; and after 2016, these discourses became institutionalized, resulting in selective and flexible cooperation. The findings of the study indicate that the United States has been perceived as a common other by both countries throughout the process. Thus, the perception of a common other has emerged as a decisive factor in transforming bilateral relations from fragile pragmatism into a more structural rapprochement.

Keywords: Türkiye, Russia, the West, Other, Constructivism, Ontological Security, Securitisation

GİRİŞ

Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkiler, uluslararası ilişkiler literatüründe uzun yıllar boyunca jeopolitik rekabet, enerji bağımlılığı ve bölgesel çatışmalar çerçevesinde ele alınmıştır. Osmanlı-Rus savaşlarından Soğuk Savaş’a uzanan tarihsel süreçte iki ülke çoğunlukla karşıt kamplarda yer almış, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyetler Birliği’nin Ankara’dan talepleri ve Türkiye’nin 1952’de NATO’ya katılımı, tarafların birbirlerini karşılıklı olarak güvenlik tehdidi olarak algılamalarına neden olmuştur. Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte ilişkilerde yeni bir sayfa açılmış, enerji ve ticaret alanındaki iş birlikleri ikili ilişkilerin esasını oluşturmuştur. Bu bağlamda, 1990’lar ve 2000’lerin başında Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkiler “jeo-ekonomik ortaklık” kavramı çerçevesinde değerlendirilmiştir (Özbay, 2011, ss. 87-88). Bu dönemde akademik yazında da enerji projeleri, ticaret hacmi ve karşılıklı yatırımlar ilişkilerin gidişatını açıklayan başlıca unsurlar olarak ele alınmıştır (Yükseker, 2007; Kardaş, 2012; Ediger & Bağdadi, 2010; Öniş & Yılmaz, 2015)

Ancak 2010’larda, ilişkilerin genel yapısına yeni bir unsur daha eklenmiştir. Arap Baharı, Ukrayna krizi, Suriye iç savaşı ve Türkiye’deki Gezi olayları ve darbe teşebbüsü gibi gelişmeler, Ankara ile Moskova’yı farklı pozisyonlara sürüklese de her iki başkentte Batı’ya dair benzer tehdit algılarının şekillendiği gözlenmiştir. Dahası, Gafarlı ve Roknifard’a (2023, s. 34) göre söz konusu bu tehdit algısı çerçevesinde şekillenen yakınlaşma özellikle Türkiye açısından dış politika da “stratejik özerklik” alanı oluşturmuştur. Bu bağlamda, ABD’nin Suriye’de PYD/YPG’ye verdiği destek, NATO’nun doğuya doğru genişlemesi ve AB’nin demokrasi ve insan hakları konusundaki eleştirileri her iki ülke tarafından da müdahaleci, baskıcı ve bencil politikalar olarak okunmuştur. Böylece, iki ülke arasındaki dalgalı ilişkilere rağmen, Batı şüphesizliğinin ortak bir zemin yarattığı görülmüştür.

Türkiye-Rusya ilişkileri, bu dönemde, “güvenikleştirme ve iş birliği arasında inişli çıkışlı” (Şahin & Sözen, 2023, s. 88) olarak tanımlanmakta, Batı’nın politikalarının ise iki ülkeyi benzer söylemler etrafında yakınlaştırdığı vurgulanmaktadır. Benzer şekilde, ulusal rol algısı üzerine yapılan araştırmalarda da tarihsel hafızanın ve travmaların bu tehdit söylemlerini beslediği görülmektedir. Türkiye bağlamında “Sevr Sendromu” kavramı, Batı’ya yönelik sürekli kuşatılmışlık algısını açıklarken (Katılmış, 2024, s. 121); Rusya’da renkli devrimler ve NATO genişlemesi gibi gelişmeler aynı kuşatılmışlık duygusunu pekiştirmektedir (Tsygankov, 2012, s. 244; Evans, 2019). Böylelikle hem Ankara

hem Moskova, iç politik meşruiyetlerini güçlendirmek ve ulusal kimliklerini korumak amacıyla Batı'yı ortak bir tehdit olarak konumlandırma eğilimine yönelmiştir.

Bu çalışma tam da bu noktada literatürdeki boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Türkiye-Rusya ilişkilerinin yalnızca enerji bağımlılığı ya da jeopolitik hesaplarla açıklanamayacağı; ilişkilerin seyrinde kimliksel ve söylemsel faktörlerin de önemli rol oynadığı savunulmaktadır. Dolayısıyla bu makale, Türkiye ile Rusya arasındaki yakınlaşmayı “ortak öteki” kavramı çerçevesinde ele almakta ve Batı ile liberal uluslararası düzenin iki ülke tarafından nasıl tehdit olarak inşa edildiğini analiz etmeyi hedeflemektedir. Çalışmanın temel araştırma sorusu, Türkiye ile Rusya'nın Batı'yı ortak bir öteki olarak nasıl ve hangi dönemlerde inşa ettiği ve bu inşanın ilişkilerin yönünü nasıl etkilediğidir. Bu soruya yanıt aranırken, Batı'nın ortak tehdit olarak algılandığı dönemlerde ilişkilerin daha yakınlaştığı ve bu algının zayıfladığı dönemlerde ise ilişkilerin pragmatik ama kırılğan bir nitelik kazandığı varsayılmaktadır.

Makalenin yöntemi, karşılaştırmalı vaka analizi üzerine inşa edilmiştir. Söz konusu karşılaştırmalı vaka analizleri; 2000-2010, 2011-2016 ve 2016 sonrası olmak üzere üç döneme ayrılarak incelenecektir. Birinci dönem, Soğuk Savaş sonrası pragmatik yakınlaşma ve düşük yoğunluklu tehdit algısının öne çıktığı yılları kapsamaktadır. İkinci dönem, Arap Baharı, Gezi olayları ve Ukrayna krizi gibi gelişmelerle Batı'nın müdahaleci politikalarının iki ülke söylemlerinde tehdit olarak belirginleştiği yıllardır. Üçüncü dönem ise 15 Temmuz darbe girişimi, S-400 krizi ve Ukrayna savaşı ile birlikte ortak öteki algısının kurumsallaştığı ve Türkiye-Rusya ilişkilerinin bu çerçevede şekillendiği süreci kapsamaktadır.

Bu doğrultuda çalışmanın genel haritası şu şekildedir: Giriş bölümünün ardından teorik çerçeve sunulacak; burada inşacılık, ontolojik güvenlik ve güvenlikleştirme kuramlarının açıklayıcılığı kısaca tartışılacaktır. Sonraki bölümde, ortak öteki algısının gelişim süreçleri üç dönem üzerinden analiz edilecektir. Böylelikle, Türkiye-Rusya ilişkilerinin seyrine dair daha bütünlüklü bir açıklama, kimlik ve söylem temelli bir perspektifle ortaya konulacaktır.

1. TÜRKİYE-RUSYA İLİŞKİLERİNİ ANLAMADA ÜÇLÜ KURAMSAL YAKLAŞIM: İNŞACILIK, ONTOLOJİK GÜVENLİK VE GÜVENLİKLEŞTİRME

Uluslararası ilişkiler disiplininde devletlerin davranışlarını yalnızca rasyonel çıkar hesaplarıyla açıklamaya çalışan yaklaşımlar, özellikle Soğuk Savaş'ın ardından yaşanan dönüşümlerde yetersiz kalmıştır. Türkiye ile Rusya'nın dış politika

tercihlerini anlamak için de realist ya da liberal açıklamalar tek başına yeterli değildir. Zira iki ülkenin ilişkileri çoğu kez maddi çıkarların ötesine geçerek, söylemler, kimlikler ve tehdit algıları üzerinden şekillenmektedir. Bu nedenle bu çalışmada, inşacılık, ontolojik güvenlik ve güvenlikleştirme teorileri birbirleriyle bütünleşik bir çerçevede kullanılmaktadır.

İnşacılık, uluslararası ilişkilerde kimliklerin ve “öteki” tasavvurlarının önemine vurgu yapmaktadır. Alexander Wendt’in meşhur ifadesiyle, “Anarşi devletlerin ondan ne yaptığıdır” ve bu da kimlik ve algılar üzerinden belirlenmektedir (Wendt, 1992). Bu yaklaşım, Türkiye ve Rusya gibi tarihsel deneyimleri, kültürel arka planları ve ulusal anlatıları güçlü devletlerin dış politikalarını anlamada özellikle önem taşımaktadır. Zira bu iki ülke, Batı’yı çoğu zaman yalnızca bir aktör olarak değil, aynı zamanda kendi kimliklerini tanımladıkları bir referans noktası olarak konumlandırmaktadır. Bu bağlamda “öteki” yalnızca dışarıdaki bir güç değil, aynı zamanda içeride kimliğin yeniden üretilmesinin de aracı hâline gelmektedir (Doty, 1993; Campbell, 1998; Neumann, 1999; Hopf, 2022).

İnşacı perspektifin açtığı bu alanı derinleştiren ontolojik güvenlik teorisi, devletlerin yalnızca fiziksel güvenlik değil, aynı zamanda kimliklerinin sürekliliği için de güvenlik arayışı içinde olduklarını ileri sürer. David Laing (2015) tarafından psikiyatride ortaya atılan, Anthony Giddens’in (1991) sosyolojiye aktararak geliştirdiği bu kavram, daha sonra Catarina Kinnvall (2004), Jennifer Mitzen (2006), Brent Steele (2008), Bahar Rumelili (2015) ve Jelena Subotic (2016) gibi araştırmacılar tarafından uluslararası ilişkiler literatürüne uyarlanmıştır. Buna göre, devletler, dış politikalarını çoğu kez tutarlı bir kimlik anlatısı ve varlığını hissetme/hissettirme kaygısı çerçevesinde şekillendirirler. Türkiye’nin Batı karşısında tekrarlanan “kuşatılmışlık” algısı ve kaygısı ya da Rusya’nın NATO genişlemesini varoluşsal bir tehdit olarak okuması, yalnızca askeri kaygılardan değil, aynı zamanda kimliklerinin sürekliliğini koruma arzusundan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, iki ülkenin Batı’ya yönelik söylemleri, onların kendilerini nasıl gördükleriyle doğrudan bağlantılıdır.

Ontolojik güvenlik arayışı, güvenlikleştirme süreçleriyle de doğrudan ilişkilidir. Kopenhag Okulu’nun geliştirdiği güvenlikleştirme teorisi, aktörlerin söylemler aracılığıyla belirli konuları “varoluşsal tehdit” olarak tanımladığını ve bu yolla olağanüstü tedbirleri meşrulaştırdığını ortaya koymaktadır (Buzan, Wæver & de Wilde, 1998). Kopenhag Okulu’na göre bu süreç bir söz-eylemdir: Siyasi bir aktör, bir meseleyi “varoluşsal tehdit” diye adlandırarak güvenlik alanına taşır ve böylece normal siyaset mantığının dışına çıkmanın kapısını aralar. Bu adlandırma, hedef kitlenin (parlamento, kamuoyu, müttefikler) rızasıyla kabul gördüğünde, olağan

hukukî-siyasal çerçevenin dışında sayılabilecek olağanüstü tedbirler (acil yasalar, askerî önlemler, kısıtlayıcı politikalar) meşrulaşmaktadır. Kısacası, güvenlikleştirme söylemle başlamakta, toplumsal onayla tamamlanmakta ve sonuçta “olağan” olanla “olağanüstü” olan arasındaki sınırı yeniden çizmektedir (Buzan, Wæver & de Wilde, 1998).

Dolayısıyla bu üç yaklaşım birbirini tamamlayan açıklayıcı araçlar sunmaktadır. İnşacılık, “öteki”nin kimlik inşasındaki rolünü gösterirken, ontolojik güvenlik bu “öteki”ye kendi kimliğini kabul ettirme motivasyonunu açıklamaktadır. Güvenlikleştirme ise ötekinin somut siyasal söylemler aracılığıyla nasıl tehdit hâline getirildiğini ve bu yolla olağanüstü politikaların nasıl meşrulaştırılmaya çalışıldığını ortaya koymaktadır. Türkiye ile Rusya’nın Batı karşısında geliştirdikleri benzer söylemler, bu üçlü çerçeve birlikte ele alındığında daha anlaşılır hâle gelmektedir.

Nitekim literatürde de bu teorik kesişimlere dair işaretler bulunmaktadır. Mitzen (2006), devletlerin dış politikada sürekliliğe olan ihtiyacını vurgularken; Zarakol (2010), özellikle Türkiye gibi yükselen ama eksik kabul gören aktörlerin Batı karşısında yaşadığı ontolojik güvenlik kaygılarına dikkat çekmektedir. Esra Özyürek’in (2006) kültürel kimlik ve Batı karşıtlığına dair çalışması da Türkiye’de Batı ile ilişkilerin kimliksel düzlemde nasıl tartışıldığını ortaya koymaktadır. Benzer biçimde, Ambrosio (2009), Rusya’nın renkli devrimlere tepkisini yalnızca jeopolitik çıkarlarla değil, aynı zamanda rejimin meşruiyetini tehdit eden güvenlikleştirme söylemleriyle açıklamaktadır. Bu noktada, ortak öteki kavramı iki ülke için de güçlü bir analitik kategori hâline gelmektedir.

Bu çalışmada teorik çerçevenin bütünleştirici işlevi, Türkiye ile Rusya’nın Batı’yı neden ve nasıl ortak bir tehdit olarak tanımladığını açıklamaktır. Batı, yalnızca askeri ya da ekonomik bir dışsal aktör değil, aynı zamanda iki ülkenin kendi kimlik tasavvurlarını kabul ettirmek ve muhatap kabul edilmek istedikleri bir ötekidir. Bu nedenle, Batı’nın güvenlikleştirilmesi hem Ankara hem Moskova’da yalnızca dış politika davranışlarını değil, aynı zamanda iç politik düzenlerin meşrulaştırılmasını, devletlerin uluslararası sistemdeki değişen (ya da değişmesi istenilen) konumlarının meşruiyetini de mümkün kılabilmektedir. Böylece, iki ülke arasındaki ilişkilerdeki dönemsel yakınlaşmalar ve gerilimler, çıkar pragmatizminin ötesinde, kimlik ve tehdit algılarının kesişiminde açıklanabilir hâle gelmektedir.

2. 2000-2010 DÖNEMİ: TÜRKİYE-RUSYA İLİŞKİLERİNDE PRAGMATİK YAKINLAŞMA VE ORTAK ÖTEKİ ALGISININ BİÇİMLENMEYE BAŞLAMASI

Türkler ve Ruslar 16. yüz yıldan itibaren Avrasya coğrafyasında sıklıkla karşı karşıya gelmişler ve savaşımlardır. Savaş hâli Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanmamış olsa da özellikle Soğuk Savaş döneminde iki ülke arasında karşılıklı tehdit algısı genellikle yüksek seviyede olmuştur. Buna rağmen iki devlet arasında Osmanlı-Rus Çarlığı dönemlerinde de görülen ve daha sonra Türk Milli Mücadelesi ile Cumhuriyet dönemlerinde de aralıklarla örneklerine rastlanılan işbirliği süreçleri de gelişmiştir. Bu iş birliklerinin çeşitli nedenleri olmakla birlikte Batı karşıtlığı ya da Batılı aktörleri ortak bir tehdit olarak görme hususu söz konusu iş birliği süreçlerinin öne çıkan özelliği olmuştur. 1833 Hünkâr İskeleyi Antlaşması (bkz. Gafarlı, 2022), 1921 Ankara Antlaşması, 1925 Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması ile 1967'deki Teknik ve İktisadi İşbirliği Anlaşması süreçlerinde iki ülke arasındaki gelişen ilişkilerde Batıya karşı duyulan ortak tehdit algıları etkili olmuştur. Batıya yönelik ortak tehdit algılarıyla şekillenen bu tarihsel tecrübeler, Türkiye ile Rusya'nın Soğuk Savaş sonrası geliştirecekleri yakın ilişkilere de stratejik bellek bağlamında bir zemin hazırlamıştır.

2000'li yılların başı, ortak tehdit algılarıyla şekillenen söz konusu stratejik belleğin yeniden gün yüzüne çıkmaya başladığı ve bu bağlamda Türkiye ile Rusya ilişkilerinde yeni bir evrenin ortaya çıktığı sürecin başlangıcı olmuştur. Soğuk Savaş boyunca karşıt bloklarda yer alan ve birbirlerini sürekli bir tehdit olarak algılayan bu iki ülke, 1990'ların istikrarsızlık ve belirsizliklerinin ardından 2000'lerde görece daha dengeli bir ilişki kurmaya başlamıştır. Bu dönemle birlikte, iki ülke arasındaki yakınlaşma havası büyük ölçüde karşılıklı tehdit düzeyinin azalması ve ortak çıkar alanlarının çoğalması sonucunda ortaya çıkmıştır (Aktürk, 2006). Bu durum, dönemin genel ruhunu ve ilişkilerdeki dönüşümü yansıtmaktadır: Artık Moskova ve Ankara birbirlerini varoluşsal birer rakipten ziyade, iş birliği yapılabilecek partnerler olarak görmeye başlamıştır.

Bu süreçte Rusya Federasyonu'nda Vladimir Putin'in 2000'de iktidara gelmesi, devlet kapasitesinin yeniden inşa edilmesine dönük bir stratejiyi beraberinde getirmiştir. Putin, 1990'ların dağınık dış politikasına kıyasla daha merkezîyetçi, istikrarlı ve öngörülebilir bir çizgi geliştirmiştir (McNabb, 2016). Aynı dönemde Türkiye'de ise 2002 seçimlerinde Recep Tayyip Erdoğan liderliğindeki Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidara gelişi, yeni bir dış politika vizyonunun şekillenmesine yol açmıştır. Erdoğan'ın dış politika danışmanı Ahmet Davutoğlu'nun "komşularla sıfır sorun" yaklaşımı, bölgesel barış ve iş birliği

arayışına dayalı olarak kurgulanmış, bu da Rusya ile ilişkilerin geliştirilmesi için uygun bir zemin hazırlamıştır (İmanov, 2011, s. 327).

Bu dönemde ilişkilerdeki yakınlaşmanın en belirgin alanı enerji olmuştur. Türkiye'nin hızla artan enerji ihtiyacı ve Rusya'nın enerji ihracatına bağımlı ekonomisi, tarafları karşılıklı ihtiyaca/bağımlılığa dayalı bir ilişkiye yöneltmiştir. Bu doğrultuda 2003 yılında devreye giren Mavi Akım (Blue Stream) boru hattı, Karadeniz üzerinden Türkiye'ye doğalgaz sağlayarak ikili ilişkilerde enerjinin önemini pekiştirmiştir. Bu hat, yalnızca ekonomik bir proje değil, aynı zamanda iki ülke arasındaki ilişkilerde “yeni bir sayfa” olarak görülmüştür (Tellal, 2010, s. 224). Bunun yanında, ilerleyen yıllarda inşası gerçekleşecek Akkuyu Nükleer Santrali için bu dönemde yapılan anlaşmalar, enerji alanındaki ilişkilerin daha kurumsal bir zemine oturacağını göstermiştir.

Bu dönemde iki ülke arasındaki gelişen pragmatik ilişkilerin temelini enerji oluştursa da diğer alanlardaki ticaret hacmi de belirgin bir şekilde artmıştır. İki ülke arasında 2000 yılında 4,5 milyar dolar olan toplam ticaret hacmi, 2008 yılında 37,8 milyar dolar gerçekleşmiştir (T.C. Ticaret Bakanlığı, t.y., s. 3).¹ Rekor seviyedeki bu artış, iki ülkeyi birbirine daha da yakın hale getirirken sosyal ve kültürel alanlarda da yakınlaşmalar ivmelenmiştir. Bu doğrultuda bu yıllardan itibaren Rusların tatil tercihlerinde Türkiye ilk sırada yer almaya başlamış ve Türkiye'ye gelen yabancı turistler sıralamasında Ruslar çoğunlukla birinci sırada olmuşlardır.

Bununla birlikte, 2000-2010 yılları genel itibarıyla iş birliği ve pragmatizmle karakterize edilmiştir. Ankara ve Moskova, ilişkilerini “stratejik ortaklık” olarak tanımlamış (Atlantic Council, 2010), karşılıklı olarak büyükelçilik düzeyinde iş birliği mekanizmalarını geliştirmiştir. 2004 yılında Putin'in Türkiye'yi ziyareti ve 2010'da imzalanan vizelerin kaldırılmasına yönelik anlaşmalar, iki ülke arasında güven inşasının sembolik adımları olmuş ve yakınlaşmanın ivmelenmesi şeklinde yorumlanmıştır (Deutsche Welle Türkçe, 2010). Bu tür gelişmeler, tehdit algılarının azalması ve ortak çıkar alanlarının genişlemesinin pratik sonuçları olarak okunabilecek olgular olmuştur.

Öte yandan, 2000-2010 döneminde Türkiye ile Rusya'nın Batı'ya yönelik tehdit algıları ise henüz tam anlamıyla örtüşmemiştir. Türkiye, Avrupa Birliği üyelik sürecinde ilerlemeye devam etmiş, 2005'te tam üyelik müzakerelerine başlamıştır. Bu bağlamda Ankara'nın Batı ile ilişkileri hâlâ stratejik bir öncelik taşımıştır. Yine

¹ Türkiye ile Rusya arasında bu dönemdeki ticaret hacmindeki artışın boyutunu görmek adına: Aynı dönemde Türkiye ile ABD arasındaki toplam ticaret hacmi 7 milyar dolardan 16 milyar dolara çıkmıştır (Kuşadası Ticaret Odası, t.y.)

de AB üyelik sürecinde yaşanan sorunlar neticesinde “Avrupa-dışlaştırma” kaygısına kapılan Türkiye’de, Batı’nın kendisi için potansiyel bir sorun kaynağı olarak algılanmasına zemin hazırlamıştır (Aydın-Düzgit & Kaliber, 2016).

Türkiye, bu dönemde, Batı sisteminin liderliğini yürüten ABD ile de stratejik ilişkilerine önem vermiştir. Buna rağmen, Türkiye’de 2003 Irak Savaşı’nda ABD’nin politikalarına verilen destek sınırlı kalmış, 1 Mart tezkeresinin reddedilmesi Ankara’nın Washington’a duyduğu güvensizliği açığa çıkarmıştır. Dahası, 1 Mart tezkeresinin reddedilmesiyle ABD’li yetkililer açısından da Türkiye’nin güvenilir bir müttefik olduğu algısında kırılmaya neden olmuş ve ikili ilişkiler önemli bir yara almıştır (Larrabee, 2010, s. 13).

Rusya ise aynı dönemde NATO’nun genişleme politikalarına eleştirel yaklaşmış, özellikle 2003-2005 dönemindeki renkli devrimler ile 2004’te Baltık ülkelerinin ittifaka katılmasıyla birlikte Batı’nın çevreleme politikasına dair kaygılar artmıştır (Allison, 2008). ABD’nin 2000’lerin ortasında Bulgaristan ve Romanya’da üsler kurması (Pawlak, 2007) ve 2007’de Polonya ile Çekya’ya füze savunma sistemi yerleştirme planı, Moskova’nın “kuşatılma” kaygısını artırmıştır. Putin, 10 Şubat 2007’de Batılı liderlere bu projelerin İran ve Kuzey Kore’nin menzilleri göz önüne alındığında Avrupa güvenliği açısından rasyonel olmadığını, dolayısıyla Rusya’yı hedeflediğini savunmuştur (Putin, 2007). Buna rağmen ABD ile Çekya, 8 Temmuz 2008’de radar anlaşmasını imzalamıştır (Mohammed & Lopatka, 2008). Oysa Primakov’a (2010, s. 150) göre o tarihte İran’ın Avrupa’yı vurabilecek kapasitesi yoktu ve niyet varsayımsaldı. Bu yüzden Rusya konuşlandırmayı doğrudan kendisine yönelik görmüştür.

Rusya’nın, Soğuk Savaş sonrası dönemde Batı ile olan ilk ve en önemli kopuşu ise 2008 yılındaki Gürcistan savaşı ile olmuştur. Gürcistan savaşı, Batı ile ilişkilerde ciddi bir kırılma yaratmış, Moskova’nın NATO ve ABD’yi doğrudan karşısına aldığı bir dönüm noktası olmuştur. Barış anlaşmasından birkaç gün sonra Brüksel’de toplanan NATO Dışişleri Bakanları, Gürcistan’a desteklerini açıklayıp Rusya’dan çekilme talep ederken NATO-Rusya Konseyi’ni de askıya almıştır (NATO, 2008). Moskova buna karşılık NATO’daki temsilcisini geri çekip planlı tüm faaliyetleri iptal etmiş (de Haas, 2010, s. 118), ertesi gün de ABD Dışişleri Bakanı Rice, Polonya’da füze savunma anlaşmasını imzalamıştır (Conradi, 2017, s. 187). Bu gelişmeler, Türkiye ile Rusya’nın Batı’ya dair eleştirel söylemlerini birbirine yaklaştırmaya başlamış, ortak öteki algısının temellerini kuvvetlendirmiştir.

Yine de bu dönemde iki ülkenin Batı'ya yönelik algılarına bakıldığında önemli bir farklılık söz konusudur. Türkiye, her ne kadar Batı ile bazı güven sorunları yaşamış olsa da hala daha Batı'ya ılımlı yaklaşmaya devam etmiş, Rusya'nın Batı ile olan mesafesi ise belirgin bir biçimde açılmaya başlamıştır. Buna rağmen, Irak Savaşı, Renkli Devrimler, NATO'nun genişlemesi ve Gürcistan krizi gibi gelişmeler, Batı'nın müdahaleci politikalarına karşı benzer reflekslerin oluşmasına yol açmıştır. Bu refleksler, 2010 sonrası dönemde ortak öteki söyleminin daha güçlü bir biçimde inşa edilmesinin öncülü olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, 2000-2010 dönemi Türkiye-Rusya ilişkileri, karşılıklı tehdit algılarının azalması ve ortak çıkar alanlarının artması sayesinde pragmatik bir yakınlaşmaya sahne olmuştur. Öte yandan bu yakınlaşma doğrudan Batı'ya karşı bir ittifaktan ziyade, tarafların birbirlerini tehdit olarak görmemesi ve enerji ile ticaret alanlarında karşılıklı bağımlılığın güçlenmesi sayesinde pragmatik düzlemde mümkün olmuştur. Bu dönemde oluşan güven ortamı, ilerleyen yıllarda Batı'nın ortak bir öteki olarak inşa edilmesine zemin hazırlamış, 2011-2016 ve özellikle 2016 sonrası dönemde ortaya çıkacak daha kurumsal ortak tehdit algısının öncülü olmuştur.

3. 2011-2016 DÖNEMİ: TÜRKİYE-RUSYA ARASINDA “ORTAK ÖTEKİ/TEHDİT ALGISININ” BELİRGİNLEŞMEYE BAŞLADIĞI EVRE

2011-2016 arası, Türkiye ile Rusya ilişkilerinde hem iş birliği hem de sert krizlerin peş peşe yaşandığı ve fakat bu dalgalanma içinde Batı'nın giderek daha görünür bir “ortak öteki/tehdit” olarak çerçevelendiği bir dönem olmuştur. Bölgesel çalkantılar (Arap Baharı ve Suriye iç savaşı), Avrupa-Atlantik kurumlarıyla sürtüşmeler ve iki ülkedeki iç siyaset dinamikleri, Ankara ile Moskova'nın söylemlerinde Batı'ya dair örtüşen güvensizlik alanları görünür kılmıştır. Bu çerçevede, Rusya ile Türkiye arasındaki ilişkilerde 2000'lerin “pragmatik ortaklık” mantığı yerini, 2010'ların ortasında krizlerle kesilen ama sonunda Batı'ya mesafe üzerinden yeniden kenetlenen bir ilişki sürecine bırakmıştır.

Dönemin başında Türkiye-AB hattında, 2010'larda giderek ağırlaşan müzakere tikanıklığına cevap olarak “Pozitif Gündem” (Positive Agenda) mekanizması devreye sokulmuştur (European Commission, 2012). Amaç, donmuş başlıklarda teknik temasları sürdürmek ve ilişkileri “yeniden rayına oturtmaktır”. Ancak bu süreç, müzakerelerin siyasal boyutunun zayıfladığını ve ilişkinin teknik düzleme indirgenmeye başladığını göstermekteydi. 2016 Türkiye Raporu ise, özellikle 15 Temmuz darbe girişiminin hemen öncesinde, yargı bağımsızlığı, temel haklar ve ifade özgürlüğü konularında ciddi gerilemeler olduğunu tespit ederek, Türkiye-AB

ilişkilerindeki güven aşınmasını kurumsal belgeler düzeyinde ortaya koymuştur (European Commission, 2016). Bu gelişmeler, Türkiye iç siyasetinde “Batı’nın çifte standartları” söyleminin güçlenmesine yol açarken (Milliyet, 2014), Moskova ile Batı’ya mesafeli bir yakınlaşmanın söylemsel zemininin hazırlanmasına katkı sağlamıştır.

Türkiye açısından bu dönemde Batı’ya olan mesafelenmeyi hızlandıran olay, 2013 yaz başında ortaya çıkan Gezi Parkı protestoları olmuştur. Protestolar, Batı medyasında ve Avrupa kurumlarında geniş yankı bulmuş, Avrupa siyasetine yön veren kurumlar Türkiye’yi bu süreçte eleştirmiştir. (Bkz. European Parliament, 2013; European Commission, 2013). Bu eleştiriler, hükümetin söylemlerinde Batı’nın iç işlere müdahale ettiği şeklinde yorumlanmış ve Batı’yı toplumsal istikrara yönelik bir tehdit olarak sunma eğilimini beslemiştir. Türk yetkililer, başta Avrupalı olmak üzere Batılı kaynakların Gezi Parkı olaylarına ilişkin Türkiye’ye yönelik yaklaşımlarını bir kez daha “çifte standart” olarak nitelemiş ve “kabul edilemez” bulmuşlardır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2013). Başta Erdoğan olmak üzere Türk hükümet yetkililer, olayların sebebi olarak sıklıkla -Batılı aktörleri kastederek- “dış güçler”in kışkırtması şeklinde nitelemişlerdir. Bu yaklaşıma göre Batılı “dış güçler”, hükümete karşı bir ayaklanmayı kışkırtan, destekleyen ve sonunda da Ankara’yı eleştiren tutumları nedeniyle Türkiye açısından bir güvenlik tehdidi olarak görülmeye başlanmıştır.

Rusya ise Gezi Parkı olayları sürecinde Batılı aktörlerin aksine yumuşak bir tavır takınmış ve sorunun diyalog ile çözüleceğini belirtmiştir. Bunun da ötesinde Rusya, “Rusya’nın dıştan müdahale etmesine gerek yoktur. Bunlar Türkiye’nin iç meselesi” yaklaşımını ortaya koymuştur (Hürriyet, 2013). Bu durum, Türkiye nezdinde Batının kendi içişlerine karışan ve ikiye bölünmüş bir aktör olarak işaretlenmesine; Rusya’nın ise anlayışlı ve makul bir aktör olarak konumlandırılmasına alan açmıştır.

Rusya cephesinde ise 2010’lu yılların başına Batı ile bozulan ilişkileri düzeltme maksatlı “sıfırlama” politikasının uygulanmaya çalışılmasıyla girilmiş, lakin bu olumlu hava kısa sürede akamete uğramıştır. Aralık 2011 Duma seçimlerinin hemen ardından ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton’ın usulsüzlük ima eden açıklaması Moskova’yı sert biçimde eleştirmiştir, (CNN, 2011), Putin ise bunu Arap Baharı bağlamında muhalefete “işaret” ve ABD’nin seçimler üzerinden Rusya’yı karıştırma girişimi olarak okumuştur (Elder, 2011). Rusya çapındaki protestolara ABD’nin Moskova Büyükelçiliğinin verdiği destek de bu algıyı pekiştirmiştir (Lynch, 2018, s. 194). Bu nedenle yeniden devlet başkanı seçilen Putin, Mayıs 2012’de NATO ve G-8 zirvelerine katılmayarak Batıya tepkisini

göstermiştir (Cohen, 2012). Ardından ABD, füze savunması görüşmelerini sonlandırırken Rusya'daki LGBT gruplarının mücadelesini açık bir şekilde desteklemiştir (Stoner & McFaul, 2015, s. 174). En sert kırılma ise Aralık 2012'de kabul edilen Magnitsky Yasası ile gelmiştir. Yasa, Sergey Magnitsky'nin ölümünden sorumlu tutulan Rus yetkililere yaptırım ve varlık dondurma getirmiştir (Aron, 2013), böylece Rusya ile Batı arasındaki zıtlaşma hattı yeniden canlanmıştır.

Aynı yıllarda Suriye iç savaşı, Rusya'nın Batı ile olan ilişkilerindeki kutuplaşmanın bir başka belirleyici unsuru olmuştur. Moskova, 2011 sonrası yaşanan gelişmeleri Batı'nın "rejim değiştirici" politikalarının uzantısı olarak değerlendirmiştir. Roy Allison (2013), Rusya'nın Esad rejimine verdiği desteği, egemenlik ilkesini savunma ve Batı'nın müdahaleci eğilimlerine karşı çıkma stratejisi bağlamında değerlendirmiştir. Böylece Kremlin, Batı'yı yalnızca bir rakip değil, aynı zamanda bölgesel düzeni tehdit eden bir aktör olarak kodlamaya başlamıştır (Allison, 2013).

Bu dönemde Rusya'yı Batı ile kökten bir şekilde karşı karşıya getiren olay ise Ukrayna krizi (2013-2014) ve Kırım'ın ilhakı (2014) olmuştur. Kremlin, Ukrayna'da 2013 sonunda başlayıp 2014 başında iktidar değişikliği ile neticelenen Euromaydan hareketini Batı'nın desteklediği bir "renkli devrim" olarak görmüş, 18 Mart 2014'te Vladimir Putin yaptığı konuşmada Kiev'deki yeni yönetimi Batı'nın yönlendirdiği aşırımcılar ve darbeciler şeklinde nitelendirirken, Batı'nın "kırmızı çizgiyi geçtiğini" ifade etmiştir (Putin, 2014). Bu söylem, Batı'nın Rusya'nın güvenliğini tehdit ettiği algısını hem içeride toplumsallaştırmış hem de uluslararası alanda sert politikaların meşrulaştırılması için zemin yaratmıştır. Batılı devletler ve aktörler ise Rusya'nın özellikle Mart 2014'te Kırım'ı ilhakını uluslararası hukuka aykırı bulmuş ve Rusya'ya karşı yaptırımları devreye sokmuştur. Dahası Batılı devletler, Rusya'yı en gelişmiş Batılı devletlerin bir arada olduğu G-8'den çıkarmışlardır (BBC Türkçe, 2014). Bu durum Rusya'nın artık Batı içerisinde bir konumunun olmadığını en somut göstergesi olmuştur.

Türkiye ve Rusya, bu dönemde Batı'yı söylemsel düzeyde bir öteki/tehdit olarak daha somut bir şekilde kurgularken doğal olarak karşılıklı ilişkilerinde 2000'lerde gelişen stratejik ilişkiler gelişerek devam etmiştir. 12 Mayıs 2010 tarihinde imzalanan vize muafiyeti, Akkuyu Nükleer Santrali, deniz taşımacılığı ve içişleri bakanlıkları arasındaki iş birliği anlaşmaları ile aynı tarihte tesis edilen Üst Düzey İşbirliği Konseyi, Türkiye-Rusya ilişkilerinde stratejik ortaklık anlayışının kurumsal temelini oluşturmuştur (Taşçı, 2019, ss.98-99). Bu anlaşmalar, yalnızca diplomatik ilişkilerin kapsamını genişletmekle kalmamış,

aynı zamanda tarafların farklı alanlarda uzun vadeli angajmanlarını mümkün kılmıştır. Vize muafiyetinin halklar arası etkileşimi artırması, Akkuyu projesinin enerji bağımlılığı üzerinden karşılıklı stratejik taahhütler yaratması ve Üst Düzey İşbirliği Konseyi'nin düzenli liderler düzeyinde istişare mekanizması tesis etmesi, ikili ilişkilerin 2000'lerdeki pragmatik işbirliğinden daha kurumsal bir ortaklık anlayışına yöneldiğini göstermiştir. Bu dönüm noktası, ilerleyen yıllarda Türkiye ile Rusya arasında yalnızca devletlerarası değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik düzeyde gelişen çok katmanlı ilişkilerin de önünü açmıştır.

Nitekim 2010'lu yıllarda bu kurumsal zeminin etkisiyle ilişkiler, kültürel ve toplumsal boyutlarda genişleme göstermiştir. İki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin 90. yılı vesilesiyle 2010'da düzenlenen etkinlikler ve Moskova'da açılan Türk Kültür Merkezi, iki ülke arasındaki bağları halklararası etkileşime taşımış; Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Rusya'daki İslami Eğitim Konseyi ile yürüttüğü ortak çalışmalar, ikili ilişkilerin daha önce tahayyül edilmeyen alanlara yayıldığını ortaya koymuştur (Çelikpala, 2015, s. 137). Aynı dönemde ekonomik ilişkiler de ivme kazanmış; Türk müteahhitlik firmalarının milyarlarca dolarlık projelere imza atması, Beko ve Vestel gibi markaların Rusya pazarındaki yükselişi ve ticaret hacminin 2012'de 34,3 milyar dolara ulaşması, ilişkilerin giderek karşılıklı bağımlılık boyutunu güçlendirmiştir. 2013'te Rusya'nın Türkiye'nin dış ticaretindeki %9,3'lük payı, bu ekonomik yakınlaşmanın somut göstergelerinden biri olmuştur. Bunun yanı sıra, 2015 yılında Türkiye'ye gelen yaklaşık 4 milyon Rus turistini ekonomiye sağladığı 4 milyar dolarlık katkı ve Türk bankalarının Rusya'daki yaygınlaşması, ekonomik bütünleşmenin kalıcı bir boyut kazandığını göstermektedir (Yılmaz & Yakşı, 2016, s. 38). Böylece, 2010'larda kurulan kurumsal mekanizmalar, kültürel ve ekonomik alanlarda gelişen karşılıklı bağımlılık ile birleşerek, iki ülke arasındaki ilişkilerin çok katmanlı bir stratejik ortaklığa dönüşmesinin önünü açmıştır.

Öte yandan yakınlaşan bu ilişkiler, 24 Kasım 2015 tarihinde Suriye'de faaliyet yürüten Rus Su-24 tipi bir savaş uçağının Türk hava sahasını ihlal etmesi neticesinde Türkiye tarafından düşürülmesi sonucu ağır bir yara almış ve ikili ilişkiler derin bir krize girmiştir. Türkiye, uçağa en az on kez uyarı yapıldığını ve 17 saniye süren ihlalin ardından angajman kuralları gereği ateş açıldığını belirtmiştir. Buna karşılık, Putin olayı “teröristlerin suç ortaklarının bizi sırtımızdan bıçaklaması” olarak nitelemiş ve Rusya Türkiye'ye karşı sert ekonomik yaptırımlar uygulamaya başlamıştır (Sputnik Türkiye, 2015). Bu kriz, iki ülkenin ortak öteki algısının kırılmasını açığa çıkarmış; Batı'ya karşı söylemsel yakınlaşmanın stratejik çıkarlarla sınırlanabileceğini göstermiştir.

15 Temmuz 2016'da Türkiye'de yaşanan darbe girişimi ise iki ülke ilişkilerinde yeni bir kırılma ve aynı zamanda yeni bir yakınlaşma dalgası yaratmıştır. Darbe teşebbüsünde bulunan Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) liderinin ABD'de ikamet etmesi, ABD'nin iade taleplerini geri çevirmesi ve 15 Temmuz sonrası Türkiye'nin içeride uyguladığı olağanüstü hal uygulamalarına karşı Batılı ülkelerin tepki göstermesi nedeniyle Türkiye, Batı ile olan mesafesini daha da açmaya başlamıştır. 15 Temmuz sonrası süreçte Erdoğan, bu darbe teşebbüsünün dışarıda (Batıda) planlandığını, Batılı hiçbir temsilcinin kendilerine destek ziyaretinde bulunmadığını ifade ederek Batıyı sert bir şekilde eleştirmiştir (Milliyet, 2016). Dahası Erdoğan, "Batı teröre destek veriyor ve darbelerin yanında yer alıyor" (Anadolu Ajansı, 2016) diyerek FETÖ'nün neden olduğu varoluşsal güvenlik tehdidinin kaynağı olarak Batıyı göstermiştir. Ayrıca Erdoğan, FETÖ üyelerine sığınma veren Batılı ülkeleri, "Türk halkının yarasına tuz basmakla" suçlamıştır (BBC Türkçe, 2017). Dolayısıyla 15 Temmuz ile birlikte Türkiye, yavaş yavaş arasına mesafe giren Batı ile daha ciddi bir kopuş sürecine girmiş oldu. Daha önce Türkiye'ye karşı ikiye bölünmüş ve ilgisiz görülen Batı, 15 Temmuz sonrasında Türkiye'nin güvenliğine tehdit üreten bir mekanizma olarak tasvir edilmeye başlanmıştır.

Bu noktada Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in darbe girişiminin hemen ardından Ankara'ya verdiği destek, iki ülke arasında hızlı bir yakınlaşma sürecini başlatmıştır. Öyle ki darbe teşebbüsünün ardından henüz on iki saat geçmişken Erdoğan'ı arayarak desteğini ileten ilk yabancı ülke lideri Putin olmuştur (Anadolu Ajansı, 2020). Ian Bremmer (2016) bu dönemi, Erdoğan ve Putin'in Batı'ya karşı ortak güvensizlik temelinde yeniden bir araya geldikleri bir evre olarak değerlendirmiştir (Bremmer, 2016). Bir başka deyişle, Su-24 krizinin yarattığı gerilime rağmen Batı'ya duyulan ortak kaygılar, Türkiye ile Rusya'yı pragmatik çok sayıda gerekçenin yanı sıra Batı'dan kaynaklı ortak tehditler nedeniyle de yeniden bir araya gelmeye başlamışlardır.

Dolayısıyla bu dönemin bütününe bakıldığında üç temel bulgu öne çıkmaktadır. Birincisi, Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkiler, pragmatik iş birliği ile doruk noktası Su-24 olayı olan sert krizler arasında gidip gelen bir sarkaç dinamiği içinde gelişmiştir. İkincisi, hem Ankara hem de Moskova, Batının demokrasi, insan hakları veya güvenlik alanındaki müdahalelerini kendi iç düzenleri açısından tehdit olarak görmüş, böylece Batıya dair güvenlikçi ve ötekileştirici söylemler üreterek kimlik inşalarını pekiştirmiştir. Üçüncüsü, her ne kadar dönem sonunda yaşanan krizler iki tarafı karşı karşıya getirmiş olsa da, 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında Batıya yönelik artan şüphe, iki ülkenin ortak öteki algısı üzerinden

yeniden bir yakınlaşma yaşamasını sağlamıştır. Sonuç itibarıyla 2011-2016 dönemi, Türkiye ile Rusya arasında Batı'ya karşı söylemsel yakınlaşmanın belirginleştiği, ancak bu yakınlaşmanın henüz tam anlamıyla kurumsallaşmadığı bir geçiş evresidir. Bu dönemde öne çıkan krizler ve ortak tehdit algıları, 2016 sonrasında daha güçlü bir ittifaka dönüşecek olan söylemsel temelin atılmasını sağlamıştır.

4. 2016-2025 DÖNEMİ: KURUMSALLAŞAN “ORTAK ÖTEKİ/TEHDİT” ALGISI, DENGİ SİYASETİ VE SEÇİCİ İŞ BİRLİĞİ

15 Temmuz 2016 darbe girişimi, Türkiye'nin Batı ile ilişkilerinde radikal bir kırılma yaratmıştır. Ankara, bu sürecin ardından özellikle ABD ve Avrupa ülkelerinin tepkilerini yüzeysel, mesafeli ve zaman zaman ikiyüzlü olarak değerlendirirken; Batının darbelerine karşı net bir tavır almaması, Türkiye'de müttefikliğe olan güvenin sarsılmasına neden olmuştur. Bu kırılma, Türkiye'nin Batı'ya karşı yapısal bir güvensizlik geliştirmesinin önünü açmıştır. Ankara'nın iç güvenliğine yönelik tehdit algısı, artık yalnızca içeriden değil, müttefik olarak tanımlanan dış aktörler üzerinden de beslenmeye başlamıştır.

Tüm bunlar yaşanırken, 2018 yılında Rahip Brunson krizi Batı ile güven krizini daha da derinleştirmiştir. ABD'nin bu olayda Türkiye'nin egemenlik haklarını yok sayarcasına ortaya koyduğu tavır, Türkiye'nin ABD'ye yönelik duyduğu güvensizliği daha da pekiştirmiş oldu (Köse, 2018). Türkiye'nin egemenlik hassasiyetlerinin yok sayılması, Batının yalnızca çıkar odaklı ve müdahaleci bir aktör olarak görülmesine neden olmuştur. Dahası, Türkiye bu dönemde ABD'den Patriot hava savunma sistemi almak istemiş ve ABD buna razı olmamıştır. Müttefik olarak görülen ABD'nin Türkiye'nin güvenliği için isteksiz davranması ve hatta daha önceden parası ödenmiş savunma teçhizatlarını teslim etmemiş olması (BBC Türkçe, 2019), Ankara açısından büyük bir güvenlik açığı olarak görülmüştür. Bu gelişmeler, dış politika ve savunma alanlarında daha özerk adımlar atılması ve alternatif ortaklıklara yönelme hususlarında Türkiye'de var olan algıyı kuvvetlendirmiştir.

Bu dönemde, Türkiye'nin alternatif güvenlik arayışlarına yönelişinin en somut çıktılarından biri Türkiye'nin Rusya'dan S-400 hava savunma sistemi satın alması olmuştur. Bu yönelim, yalnızca askeri-teknik bir tercih değil, aynı zamanda Batı güvenlik mimarisine yönelik güçlü bir meydan okuma olarak ortaya çıkmıştır. Ankara, ABD ve NATO'dan gelen baskılara rağmen bu kararından geri adım atmamış; hatta Erdoğan, “Amerika'nın bu yaklaşımı kesinlikle bizi bağlamaz...Herhalde bunu da biz kalkıp Amerika'ya soracak değiliz.” diyerek

ABD'ye yönelik meydan okumanın netliğini ortaya koymuştur (Milliyet, 2020). Bu adım, Türkiye'nin savunma politikalarında Batı'dan bağımsızlaşma eğilimini gözler önüne sererken, Rusya ile kurulan stratejik diyalogun ilk somut meyvesi olmuştur. Zira Erdoğan'a göre Rusya ile ilişkiler, S-400 ile birlikte "boşa çıkan provokasyonlarla ilişkilerin su verilmiş demir gibi çelikleştiği" bir noktaya evrilmiştir (Diken, 2018). Rusya ise Türkiye'ye alternatif bir ortaklık zemini sunarak, Batı karşıtı denge siyasetinde Ankara'yı özel bir aktör olarak konumlandırmıştır.

Türkiye ile Rusya'nın S-400 stratejik ticaretiyle kurduğu ilişki neticesinde, ABD'nin Türkiye'yi F-35 projesinden çıkarması, Batı'nın Türkiye'yi güvenlik sisteminin dışına itmeye yönelik açık bir tercih yaptığını ortaya koymuştur. Ayrıca bu husus, Türk-Amerikan ilişkilerinin ne denli kötü bir aşamaya geldiğini de göstermiş oldu (Çağaptay, 2019). Dahası bu gelişme, Türkiye açısından yalnızca teknik bir kayıp değil, siyasi bir dışlanma mesajı olarak da algılanmıştır. Türkiye, bu adımı Batının müttefiklik ilişkilerini -tıpkı 1960'lardaki Jüpiter Füzeleri krizinde olduğu gibi- kendi güvenlik öncelikleriyle koşullandırıdığına dair bir işaret olarak değerlendirmiştir. Bu noktadan itibaren Türkiye'nin Batıya olan stratejik bağı, yerini daha çok taktiksel ve çıkar temelli ilişkilere bırakmaya başlamıştır.

Bu süreçte, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyelik süreci de fiilen donmuştur. Demokrasi, insan hakları ve hukuk devleti gibi başlıklarda öne sürülen eleştiriler, Ankara tarafından siyasileştirilmiş ve çifte standartlı müdahale girişimleri olarak algılanmıştır (TRT Haber, 2022). Üyelik sürecinin ilerlememesi, Batının Türkiye'yi sistemin dışında tutma niyetini kurumsallaştırdığı düşüncesini pekiştirmiştir. Bu durum, Türkiye'nin dış politika yöneliminde AB'nin belirleyici bir referans olmaktan çıkması ve Batı dışı aktörlerle daha esnek ilişkilere yönelmesi sürecine katkı sunmuştur.

En nihayetinde, Türkiye'nin Batı'yla en büyük kırılmalarından biri ABD'nin Suriye'de PKK/PYD'ye verdiği doğrudan destek olmuştur. Ankara, bu terör yapılarını ulusal güvenliği için birincil tehdit olarak görürken; ABD'nin onları "yerel ortak" olarak desteklemesi, müttefiklik hukukuna açıkça aykırı bulunmuştur. Türkiye'nin tüm diplomatik uyarılarına rağmen devam eden binlerce tır dolusu silah yardımları ve siyasi angajman, Batı ile olan güvenlik ilişkilerinin temelden sarsılmasına neden olmuştur. Böylece Batı, yalnızca tarihsel ve kültürel bir "öteki" değil; sahada çıkar çatışmasına girilen somut bir tehdit olarak konumlandırılmıştır.

Bu gelişmelerin ardından Türk yetkililerin Batıya yönelik söylemlerindeki sertlik dozu da giderek artmaya başlamıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın

“Yüzyıllara sari Batı hegemonyası bitmiştir. Yeni bir uluslararası sistem kuruluyor.” şeklindeki açıklamaları (İletişim Başkanlığı, 2021), Türkiye’nin yalnızca Batı’dan rahatsızlığını değil, sistemin kendisine meydan okuma iradesini de açığa vurmaktadır. Dahası bu yaklaşım, Türkiye’nin yeni kurulmakta olan uluslararası sistemde kendisine Batı haricinde de bir konum arzusunun kodlarına sahiptir. Aynı şekilde, Dışişleri Bakanı Hakan Fidan’ın Batı’nın küresel etkisini kaybettiğini vurgulaması ve Türkiye’nin NATO’ya bağımlılığını eleştirmesi, Türkiye’nin artık yalnızca Batı eksenli politikaları sorgulamakla kalmayıp, alternatif çok kutuplu düzen arayışında kararlı olduğunu göstermektedir (Odatv, 2023; Odatv, 2024). Dönemin Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu’nun Batı’nın çifte standartlı tutumlarına verdiği tepkiler de bu yönelimi iç politikada meşrulaştıran önemli unsurlardan biri olmuştur (Yenişafak, 2021). Devletin en üst düzey isimleri nezdinde ortaya konan bu söylem, Türkiye’nin artık uluslararası sistemde yeni bir yer aradığını açıkça ortaya koymaya başlamıştır.

Bu süreçte yalnızca Türkiye değil, Rusya da Batı ile olan ilişkilerinde derin ve yapısal bir kopuş yaşamıştır. 2016 ABD başkanlık seçimlerine müdahale ettiği iddiaları, Kremlin’in Batı demokrasileri açısından sistematik bir tehdit olarak tanımlanmasına yol açmıştır. 2018’deki Skripal krizi, Rusya’nın diplomatik alanda açıkça dışlanmasına neden olmuş; aynı yıl Kerç Boğazı’nda Ukrayna ile yaşanan askeri gerilim, Rusya’nın Karadeniz’deki hâkimiyet arayışını ortaya koymuştur. 2019’da ABD’nin INF Antlaşması’ndan çekilmesi ise, Soğuk Savaş sonrası güvenlik mimarisinin çöküşünü sembolize etmiştir. Tüm bu gelişmeler, Rusya’nın Batı ile ilişkilerinde köprülerin sistemli biçimde yıkıldığını göstermektedir.

Bu kırılmaların zirve noktası, 2022’de başlayan Ukrayna savaşı olmuştur. Rusya’nın Ukrayna’ya karşı başlattığı geniş çaplı askeri operasyon, Batı tarafından doğrudan bir tehdit olarak değerlendirilmiştir. Batılı devlet ve örgütler tarafından Rusya’ya karşı uygulanan sert ekonomik yaptırımlar, finansal ambargolar, diplomatik izolasyon ve enerji kısıtlamaları, Moskova’nın uluslararası sistemin dışına itilmeye çalışıldığı bir dönemin yaşandığını göstermiştir. Batı, Rusya’yı artık yalnızca bir rakip değil, küresel düzeni tehdit eden bir düşman olarak tanımlarken; Kremlin de bu gelişmeleri Batı hegemonyasına karşı mutlak bir kopuşun ilanı olarak değerlendirmiştir. Bu süreç, Rusya’nın Batı dışı aktörlerle -başta Türkiye olmak üzere-daha yakın ilişkiler kurma yönelimini hızlandırmıştır. Zira tıpkı Erdoğan ve ekibi gibi Putin’e göre de Batı hegemonyasının bitmekte olduğu bir dönemde “dostlarla birlikte yeni bir dünya düzeni” inşa etmeyi tartışmanın zamanı gelmiştir (TASS, 2024).

Tüm bu bağlamlarda Türkiye ile Rusya arasında gelişen yakınlaşma, yalnızca taktiksel bir iş birliğinden ibaret olmamış; ortak öteki olarak tanımlanan Batı karşısında gelişen yapısal bir stratejik angajmana dönüşmeye başlamıştır. Türkiye, Ukrayna savaşında denge siyaseti izleyerek hem Rusya'yı doğrudan karşısına almamış hem de katı bir şekilde Batının politikalarının takipçisi olmayacağını göstermiştir. İstanbul görüşmeleri ve Tahıl Koridoru Anlaşması, bu çerçevede Ankara'nın her iki taraf için de güvenilir bir aktör haline geldiğini göstermiştir. Türkiye, Batıya rağmen değil, Batı dışında da etki üretebilen bir pozisyon inşa etmeye yönelmiş; bu denge siyaseti, Rusya tarafından da saygıyla karşılanmıştır. Türkiye'nin Batı kampı içinde ama onunla aynı eksenle olmayan özel konumu, Moskova'ya açılmış stratejik bir alan olmuştur.

Bununla birlikte, Suriye sahası da Esad rejimi devrilene kadar Türkiye-Rusya iş birliğinin kurumsallaştığı en net örneklerden biri olmuştur. Farklı taraflarda yer almalarına rağmen, İdlib başta olmak üzere birçok çatışmalı bölgede taraflar, Soçi ve Astana mekanizmaları aracılığıyla istikrarlı bir diyalog zemini kurmuştur. Soçi zirveleri, yalnızca askeri koordinasyonu değil, aynı zamanda bölgesel dengeyi sağlayacak siyasi çerçeveleri de kapsayacak biçimde yürütülmüştür. Rusya, Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyindeki askeri varlığını fiilen kabul ederken; Türkiye de Esad rejimiyle doğrudan çatışmaktan kaçınarak daha güvenlik odaklı ve sınırlı bir pozisyon benimsemiştir. Bu karşılıklı esneklik, Batı'nın Suriye'deki etkisinin sınırlandırılmasına hizmet eden bir koordinasyon modeli ortaya koymuştur.

Bu sürecin bir neticesi olarak 2016 sonrası dönemde Türkiye ve Rusya arasında gelişen ilişkiler, ortak öteki algısının ötesine geçerek, Batı karşısında şekillenen seçici ve esnek bir iş birliğine dönüştü. Bu iş birliği hem ikili düzeyde kurumsallaşmış hem de uluslararası sistemdeki yeni güç dengelerinin inşasında önemli bir ortaklık modeline işaret etmiştir. Türkiye, söz konusu bu yakınlaşmayı daha da ileriye götürebilmek adına, Rusya'nın Çin ile birlikte lokomotif olduğu Şangay İş birliği Örgütü'ne üye olma isteğini sıklıkla vurgular hale gelmiştir (BBC Türkçe, 2024).

07 Ekim 2023 sonrası İsrail'in Gazze'de yaptığı katliamlara karşı Türkiye'nin sergilediği duruş ile ABD başta olmak üzere Batıninki birbirine karşıt oluşu da Türkiye'nin Batı'dan uzaklaşıp Rusya'ya yaklaşmasında etkili olmuştur. Zira Erdoğan'a göre Batı, bir kez daha çifte standartlı bir tutum sergilemekte ve Gazze'deki katliamın başat sorumlusu olmaktadır (Deutsche Welle Türkçe, 2023). Dahası, Cumhuriyet İttifakı'nın diğer bileşeni Milliyetçi Hareket Partisi lideri Devlet Bahçeli de ABD'yi, İsrail'e olan desteğinden dolayı “şer koalisyonu”nun bir parçası olarak nitelemiş ve Türkiye için “yeni yüzyılın stratejik ortamına en uygun

seçenek ‘TRÇ’ ittifakının inşa ve ihya edilmesidir.” demiştir. “TRÇ ittifakının da Türkiye, Rusya ve Çin’den müteşkil olması arzu ve önerimizdir.” (Hürriyet, 2025) ifadesini de kullanan ve Türk siyasetinde belirleyici konumuyla bilinen Bahçeli’nin bu yaklaşımı, Türkiye’nin hem Batı ile kopuşundaki hem de Rusya ile kurumsallaşan yakınlaşmasını göstermesi açısından oldukça dikkat çekici olmuştur.

SONUÇ

Bu çalışma, Türkiye-Rusya ilişkilerindeki dönüşümü yalnızca çıkar maksimizasyonu ve güç dengesiyle açıklamanın yetersiz kaldığını; ilişkilerin seyrinin, inşacılık, ontolojik güvenlik ve güvenlikleştirme kuramlarının kesişimiyle de anlamlandırılabilceğini ortaya koymuştur. 2000-2010 döneminde pragmatik yakınlaşmayı mümkün kılan karşılıklı stratejik-pragmatik ilişkilerin yanı sıra Batı’ya karşı güvensizliğin temellerinin atıldığı bir dönem olmuştur. 2011-2016 arasında ise Batı’ya yönelik söylemsel sertleşmeye oldukça belirginlik kazanmıştır. 2016 sonrasında ise bu söylemin kurumsallaştığı, karar ve kurum düzeyine taşındığı bir aşamaya geçilmiştir. İnşacı perspektiften bakıldığında Ankara ve Moskova, Batı’yı yalnızca dışsal bir aktör değil, ikili ve çok taraflı ilişkilerde öznelerarası biçimde karşılıklı bir ötekileştirmenin yaşandığı bir mekanizma olarak görmektedirler. Bu ortak çerçeve sayesinde, farklı alanlarda yaşanan krizlere rağmen iki ülke birbirini, değişen uluslararası konjontürde aynı kulvarda bulmuşlardır.

Bunun yanında ontolojik güvenlik arayışı, bu yakınlaşmayı sürdürülebilir kılan duygusal-simgesel zemini sağlamıştır. Türkiye’de Gezi Parkı olayları, darbe girişimi, Suriye dosyası ve savunma tedarikindeki hayal kırıklıkları; Rusya’da renkli devrimler, NATO genişlemesi ve yaptırım rejimi gibi kırılmalar, her iki başkenti istikrarlı bir “öteki” üzerinden kimlik sürekliliği üretmeye itmiştir. Dahası, bu arayış yalnızca söylem düzeyinde kalmamış; S-400 tedariki, F-35’ten çıkarılma, AB sürecinin donması, Soçi/Astana mekanizmalarının yerleşmesi ve Ukrayna Savaşı’nda izlenen denge ve arabuluculuk çizgisi gibi somut tercihlerle kurumsal mekanizmalara dönüşmüştür. Böylece iki ülke, Batı ile mesafeyi yalnızca stratejik bir duruş değil, varoluşsal bir istikrar kaynağı olarak da kodlamışlardır.

Tüm bunlara ilaveten güvenlikleştirme mantığı, iç ve dış politikayı birbirine eklemlenen bir taşıyıcı sütun işlevi görmektedir. Ankara’da terörle mücadele, sınır güvenliği ve savunma tedariki; Moskova’da rejim güvenliği, çevreleme algısı ve yaptırım baskısı, siyasal söylemde “varoluşsal tehdit” olarak işaretlenmiştir. Bu çerçeve, birtakım makro-politik alanlarda (savunma sanayi çeşitlendirmesi,

Suriye’de koordinasyon ve Ukrayna’da arabuluculuk kanalları) toplumsal ve kurumsal anlamda somutlaşmıştır. Bunun yanında, Soçi görüşmeleri ve Tahıl Koridoru gibi çıktılar, güvenlikleştirmenin yalnızca içe kapanma değil, müzakere ve seçici iş birliği üreten bir araca da dönüşebileceğini ortaya koymaktadır.

Elde edilen bulgular, üç kuram arasında döngüsel bir etkileşim olduğunu göstermektedir: İnşa edilen ortak öteki kimlik sürekliliğine (ontolojik güvenliğe) katkı yapmakta; bu süreklilik, tehditlerin güvenlikleştirilmesini kolaylaştırmakta; güvenlikleştirme ise ilişki mimarisini yeniden biçimlendirip ortak öteki anlatısını pekiştirmektedir. Dahası, bu döngü 2016 sonrası dönemde kurumsal derinlik kazanarak kırılğan pragmatizmden yapısal seçici iş birliğine geçişi hızlandırmıştır. Suriye’de kriz yönetimi, enerji ve ulaştırma kanalları, finansal ve ticari adaptasyonlar ile savunma dosyalarındaki çeşitlenme, bu yapısal dönüşümün başlıca göstergeleri olarak öne çıkmıştır.

Bunların yanı sıra, bu çalışma aynı zamanda bu iş birliğinin sınırlarını da görünür kılmaktadır. Türkiye ile Rusya arasındaki yakınlaşma, ortak öteki anlatısına yaslansa da asimetrik çıkarlar, sahadaki farklı beklentiler ve küresel süreçlerin baskıları nedeniyle kırılğan kalabilecektir. Özellikle Ukrayna Savaşı’nın seyri, Esad sonrası Suriye’de yerel denge değişimleri, enerji piyasalarındaki dalgalanmalar ve Türkiye’nin Batı kurumlarıyla zorunlu etkileşimi, bu ilişkiyi periyodik stres testlerine maruz bırakabilecektir. Ayrıca Türkiye’nin Azerbaycan başta olmak üzere Türk dünyası ile kurduğu ilişki, eski Sovyet coğrafyası ve Rusya’nın “Yakın Çevre”si olan Kafkasya ve Türkistan bölgelerinde iki aktörün zaman zaman karşı karşıya gelmelerini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle muhtemel gidişat, bütünleşmiş bir birliktelikten ziyade; kimliğin ve ontolojik güvenliğin ürettiği ortak tehditler çerçevesinde, tematik ve esnek bir yakınlaşma olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akgül, P. (2024). Understanding Cooperation in Russian-Turkish Energy Relations. *Comparative Southeast European Studies*, 72(2), 232–255.
- Aktürk, Ş. (2006). Turkish–Russian Relations after the Cold War (1992–2002). *Turkish Studies*, 7(3), 337–364.
- Allison, R. (2013). Russia and Syria: Explaining Alignment with a Cegime in crisis. *International Affairs*, 89(4), 795–823.
- Ambrosio, T. (2009). *Authoritarian Backlash: Russian Resistance to Democratization in the former Soviet Union*. Ashgate.
- Anadolu Ajansı. (2016). *Cumhurbaşkanı Erdoğan: Batı Teröre Destek Veriyor ve Darbelerin Yanında Yer Alıyor*. <https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/cumhurbaskani-erdogan-bati-terore-destek-veriyor-ve-darbelerin-yaninda-yer-aliyor/620231>
- Anadolu Ajansı. (2020). *Dünya Darbe Girişimine Karşı Türkiye'nin Yanında Oldu*. <https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/dunya-darbe-girisimine-karsi-turkiyenin-yaninda-oldu/1908476>
- Aron, L. (2013). The Putin Doctrine: Russia's Quest to Rebuild the Soviet State. *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/2013-03-08/putin-doctrine>
- Atlantic Council. (2010). *Medvedev: "Turkey and Russia are Strategic Partners not Only in Words but in Deeds"*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/medvedev-turkey-and-russia-are-strategic-partners-not-only-in-words-but-in-deeds/>
- Aydın-Düzgit, S., & Kaliber, A. (2016). Encounters with Europe in an Era of Domestic and International Turmoil: Is Turkey a De-Europeanising Candidate Country? *South European Society and Politics*, 21(1), 1–14.

- BBC Türkçe. (2014). *Rusya'nın G8'e Katılımı Askıya Alındı*.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/03/140318_g8_rusya
- BBC Türkçe. (2017). *Erdoğan'dan Guardian'a 15 Temmuz Yazısı: Batı Yaramıza Tuz Basıyor*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-40617546>
- BBC Türkçe. (2019). *S-400 ve F-35: ABD ile Türkiye Arasındaki Kriz Hakkında Bilinmesi Gerekenler*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-47809807>
- BBC Türkçe. (2024). *Türkiye, NATO Üyesiyken Şanghay İşbirliği Örgütü'ne Katılabilir mi?* <https://www.bbc.com/turkce/articles/cerv2yx9ddxo>
- Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner.
- Campbell, D. (1998). *Writing security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity (Rev. ed.)*. University of Minnesota Press.
- CNN. (2011). *Clinton Cites "Serious Concerns" About Russian Election*.
<https://edition.cnn.com/2011/12/06/world/europe/russia-elections-clinton/index.html>
- Cohen, A. (2012). *Why Vladimir Putin Would Skip the Washington G8 Summit*. *The Atlantic*. <https://www.theatlantic.com/international/archive/2012/05/why-vladimir-putin-would-skip-the-washington-g8-summit/257203/>
- Conradi, P. (2017). *Who Lost Russia: How the World Entered a New Cold War*. Oneworld Publications.
- Çağaptay, S. (2019). *ABD Türkiye'yi Neden F-35 Programından Çıkardı ve Türbülans Neden daha da Artacak?* *Euronews*.
<https://tr.euronews.com/2019/07/26/abd-turkiyeyi-neden-f-35-programindan-cikard-ve-turbulans-neden-daha-da-artacak>
- Çelikpala, M. (2015). *Turkish-Russian Relations in Search of a Way out of the Rivalry-Competition Dilemma*. *Bilig*, (72), 117-144.

- de Haas, M. (2010). *Russia's Foreign Policy in the 21st Century: Putin, Medvedev and Beyond*. Routledge.
- Diken. (2018). *Erdoğan S-400'ü Anıp Geleceğe Baktı: Rusya'yla Başka İşbirlikleri de Olabilir*. <https://www.diken.com.tr/erdogan-s-400u-anip-gelecege-bakti-rusyayla-baska-isbirlikleri-de-olabilir/>
- Doty, R. L. (1993). Foreign Policy as Social Construction: A Post-positivist Analysis of U.S. Counterinsurgency Policy in the Philippines. *International Studies Quarterly*, 37(3), 297–320.
- Deutsche Welle Türkçe. (2010). *Türkiye ve Rusya Yakınlaşıyor*. <https://www.dw.com/tr/türkiye-ve-rusya-yakınlaşıyor/a-5567771>
- Deutsche Welle Türkçe. (2023). *Erdoğan: Gazze'deki Katliam Batı'nın Eseridir*. <https://www.dw.com/tr/erdo%C4%9Fan-gazzedeki-katliam-bat%C4%B1n%C4%B1n-eseridir/a-67245158>
- Ediger, V. Ş., & Bağdadi, I. (2010). Turkey–Russia Energy Relations: Same Old Story, New Actors. *Insight Turkey*, 12(3), 221–236.
- Elder, M. (2011). Vladimir Putin Accuses Hillary Clinton of Encouraging Russian Protests. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2011/dec/08/vladimir-putin-hillary-clinton-russia>
- European Commission. (2012). *Positive EU–Turkey Agenda Launched in Ankara MEMO/12/359*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_12_359
- European Commission. (2013). *Turkey 2013 Progress Report*. https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/turkey_2013_progress_report.pdf

- European Parliament. (2013). *Resolution on the Situation in Turkey (2013/2664(RSP))*. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2013-0277_EN.html
- Evans, J. (2019). The Key to Understanding Vladimir Putin. The National Interest. <https://nationalinterest.org/feature/key-understanding-vladimir-putin-82391>
- Gafarlı, O. (2022). *Rusya'nın Batı'dan Kopuşu: Doğu ve Batı Arasında Rusya*. Nika Yayınevi.
- Gafarlı, O., & Roknifard, J. (2023). Relations with Russia in The Context of Turkey's Policy in Constructing its 'Strategic Autonomy'. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 20(79), 33-50.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press.
- Hopf, T. (2002). *Social Construction of International Politics: Identities and Foreign Policies, Moscow, 1955 and 1999*. Cornell University Press.
- Hürriyet. (2025). *Türkiye, Rusya, Çin... Bahçeli'den TRC İttifakı Önerisi*. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/turkiye-rusya-cin-bahceliden-trc-ittifaki-onerisi-42953614>
- İletişim Başkanlığı. (2021). *Cumhurbaşkanı Erdoğan: Yüzyıllara Sari Batı Hegemonyası Artık Bitmiştir, Yeni Bir Uluslararası Sistem Ortaya Çıkıyor*. <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-yuzyillara-sari-bati-hegemonyasi-artik-bitmistir-yeni-bir-uluslararasi-sistem-ortaya-cikiyor>
- İmanov, V. (2010). Türkiye-Rusya İlişkileri 2010. B. Duran, K. İnat, & M. Özcan (Ed.) içinde, *Türk Dış Politikası Yıllığı 2010* (ss. 303–334). SETA Yayınları.

- Kardaş, Ş. (2012). Turkey-Russia Energy Relations: The Limits of Forging Cooperation through Economic Interdependence. *International Journal*, 67(1), 81-100.
- Katılmış, C. (2024). Ontolojik Güven(siz)liğin Türkiye’de Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkileri: 14 Mayıs 2023 Seçimleri Örneği. *International Journal of Politics and Security*, 6(1), 100–131.
- Kinnvall, C. (2004). Globalization and Religious Nationalism: Self, Identity, and the Search for Ontological Security. *Political Psychology*, 25(5), 741–767.
- Köse, T. (2018). Brunson Krizi Sonrası Türkiye-ABD İlişkilerinin Geleceği. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/brunson-krizi-sonrasi-turkiye-abd-iliskilerinin-gelecegi/1281986>
- Kuşadası Ticaret Odası. (t.y.). Türkiye-ABD Ekonomik ve Ticari İlişkiler Bilgi Notu. https://kuto.org.tr/site/assets/files/1585/turkiye-abd_ekonomik_ve_ticari_iliskiler_bilgi_notu.pdf
- Larrabee, F. S. (2010). *Troubled Partnership: U.S.-Turkish Relations in an Era of Global Geopolitical Change*. RAND Corporation.
- Lynch, A. C. (2018). International Relations. M. L. Bressler (Ed.) içinde, *Understanding Contemporary Russia* (ss. 175-208). Lynne Rienner Publishers.
- McNabb, D. E. (2016). *Vladimir Putin and Russia’s Imperial Revival*. CRC Press.
- Milliyet. (2014). Çavuşoğlu: AB Çifte Standart İçinde. <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/antalya/cavusoglu-ab-cifte-standart-icinde-10067944>
- Milliyet. (2016). Erdoğan’dan Batı’ya Sert Eleştiri. <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/erdogan-dan-bati-ya-sert-elestiri-11496681>

- Milliyet. (2020). *Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Flaş S-400 Açıklaması*.
<https://www.milliyet.com.tr/siyaset/cumhurbaskani-erdogandan-flas-s-400-aciklamasi-6337438>
- Mitzen, J. (2006). Anchoring Europe's Civilizing Identity: Habits, Capabilities, and Ontological Security. *Journal of European Public Policy*, 13(2), 270–285.
- Mohammed, A., & Lopatka, J. (2008). U.S., Czechs Missile Deal Upsets Moscow. Reuters. <https://www.reuters.com/article/us-shield-usa/u-s-czechs-missile-deal-upsets-moscow-idUSL0840848720080708>
- NATO. (2008). *NATO's Foreign Ministers Reiterate Their Support for Georgia*.
<https://www.nato.int/docu/update/2008/08-august/e0819a.html>
- Neumann, I. B. (1999). *Uses of the Other: "The East" in European Identity Formation*. University of Minnesota Press.
- Odatv. (2023). *Hakan Fidan: Batı Dünyası Etkisini Kaybediyor*.
<https://www.odatv.com/guncel/hakan-fidan-bati-dunyasi-etkisini-kaybediyor-83189386>
- Odatv. (2024). *Hakan Fidan'dan NATO Eleştirisi*.
<https://www.odatv.com/guncel/hakan-fidandan-nato-elestirisi-120073227>
- Öniş, Z., & Yılmaz, Ş. (2015). Turkey and Russia in a Shifting Global Order: Cooperation, Conflict and Asymmetric Interdependence in a Turbulent Region. *Third World Quarterly*, 37(1), 71–95.
- Özbay, F. (2011). The Relations between Turkey and Russia in the 2000s. *PERCEPTIONS: Journal of International Affairs*, 16(3), 69-92.
- Özyürek, E. (2006). *Nostalgia for the Modern: State Secularism and Everyday Politics in Turkey*. Duke University Press.

- Pawlak, J. (2007). U.S. Tests Joint Military Bases in Romania. Reuters. <https://www.reuters.com/article/us-romania-us-military/u-s-tests-joint-military-bases-in-romania-idUSL2976845120070830>
- Primakov, Y. (2010). *Rusyasız Dünya*. Timaş Yayınları.
- Putin, V. (2007). Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy. The Kremlin. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>
- Putin, V. (2014). Address by the President of the Russian Federation. *The Kremlin*. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>
- Rumelili, B. (2015). Ontological (In)security and Peace Anxieties: A Framework for Conflict Resolution. B. Rumelili (Ed.) içinde, *Conflict Resolution and Ontological Security: Peace Anxieties* (ss. 10-29). Routledge.
- Sözcü. (2013). *Putin'den Gezi Parkı Açıklaması*. <https://www.sozcu.com.tr/putinden-gezi-parki-aciklamasi-wp307876>
- Sputnik Türkiye. (2015). *Rusya: Pilotlardan Biri Karadan Açılan Ateş Sonucu Hayatını Kaybetti*. <https://anlatilaninotesi.com.tr/20151124/turkiye-suriye-askeri-ucak-rusya-1019216204.html>
- Steele, B. J. (2008). *Ontological Security in International Relations: Self-identity and the IR State*. Routledge.
- Stoner, K. & McFaul, M. (2015). Who Lost Russia (this time)? Vladimir Putin. *The Washington Quarterly*, 38(2), 167-187.
- Subotić, J. (2016). Narrative, Ontological Security, and Foreign Policy Change. *Foreign Policy Analysis*, 12(4), 610–627.
- Şahin, D., & Sözen, A. (2023). Russia and Turkey: A Roller Coaster Relationship between Securitization and Cooperation. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 20(79), 87-104.

- TASS. (2024). *Russia Ready to Discuss Building New World Order with Friends-Putin*. <https://tass.com/politics/1854919>
- Taşcı, T. A. (2020). Türkiye-Rusya ilişkileri ve Üst Düzey İşbirliği Konseyi (ÜDİK). *KARE*, (8), 81-128.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2013). Dışişleri Bakanı Davutoğlu “Avrupa Parlamentosu’nun Kararı Kabul Edilemez”. https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-_avrupa-parlamentosu_nun-karari-kabul-edilemez.tr.mfa
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (t.y.). Rusya Federasyonu Ülke Raporu 2024. <http://ticaret.gov.tr/data/5bcc5d4813b876034cfece26/RF%20%C3%9Clke%20Raporu%202024.pdf>
- TRT Haber. (2022). *Meclis Başkanı Şentop: AB’nin Türkiye’ye Yaklaşımında Çifte Standart Hâkim*. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/meclis-baskani-sentop-abnin-turkiyeye-yaklasiminda-cifte-standart-hakim-667863.html>
- Tsygankov, A. P. (2012). *Russia and the West from Alexander to Putin: Honor in International Relations*. Cambridge University Press.
- Wendt, A. (1992). Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*, 46(2), 391–425.
- Yeni Şafak. (2021). *Bakan Çavuşoğlu’ndan Batı’nın İkiyüzlü Tutumuna Tepki*. Yeni Şafak. <https://www.yenisafak.com/gundem/bakan-cavusoglundan-batinin-iki-yuzlu-tutumuna-tepki-3599214>
- Yılmaz, S., & Yakşı, A. (2016). Osmanlı Devleti’nden Günümüze Türk-Rus İlişkileri. *TYB Akademi Dil, Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(17), 9–57.
- Yükseker, D. (2007). Shuttling Goods, Weaving Consumer Tastes: Informal Trade between Turkey and Russia. *International Journal of Urban and Regional Research*, 31(1), 60–72.

Zarakol, A. (2010). *After Defeat: How the East Learned to Live with the West*.
Cambridge University Press.